

המגזין

עכשיו

מדוע הורים ברחבי
העולם יוצאים נגד
הסרט "פיטר ראביט"?
כרמית ספיר ויץ | 08

רונית שחר משיקה
אלבום חדש וכבר
לא בונה על הרדיו
דודי פטימר | 10

אחרי התופת

רצח הילדים לנגד עיניהן, אונס על בסיס יומיומי והתעללויות
בלתי פוסקות • מחקר שנערך בקרב יזידיות ששהו בשבי
דאע"ש ושוחררו ניסה לברר כיצד מתמודדות קורבנות ארגון
הטרור הרצחני עם הטראומות שחוו

אילנה שטוטלנד | 06

בשם האב. בנו של ניצול השואה ומחאתו מול שגרירות פולין בישראל • אריק בנדר | 04

צל כבוד

הן נמכרו להיות שפחות מין, נאנסו וילדיהן נרצחו, אך מה קרה להן אחרי שיצאו מהתופת? • מחקר חדש בחן מהן ההשפעות הפסיכולוגיות שנותרו בקרב נשים יזידיות, שהיו בשבי דאע"ש בעיראק ועברו התעללות מזעזעת על בסיס יומיומי

אילנה שטוטלנד

השבי הקשים הותירו בנשים היזידיות גם השלכות ארוכות טווח. לד"ר הופמן קשה לתאר את הזוועה, והוא מנסה כמה שיותר לחסוך במילים. לדבריו, מטרת המחקר, שערך עם שותפים נוספים, הייתה לנסות להבין לעומק מהן המשמעויות הפסיכולוגיות גיות בעקבות מה שהנשים הללו עברו בשבי. תוצאות המחקר פורסמו בחודש שעבר בכתב העת הפסיכיאטרי המוביל World Psychiatry. "ירוע זה מכבר שבעקבות חשיפה לאירוע טראומטי אנשים

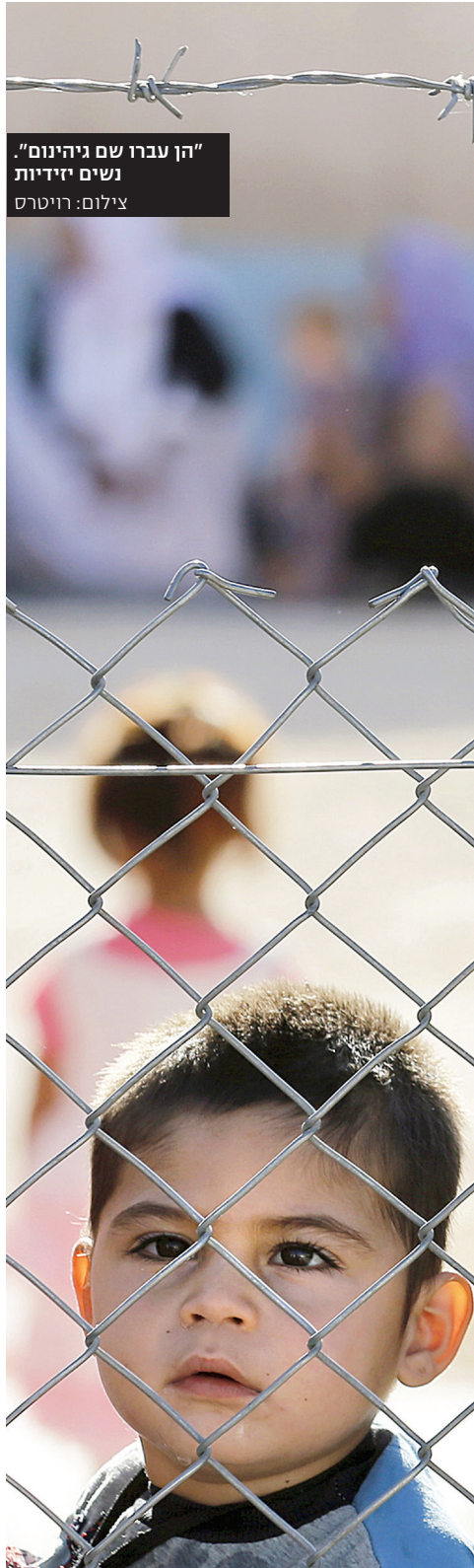
עיראק וסוריה כלל התקפות על כמה קבוצות של מיעוטים. נראה כי המיעוט היזידי, אוכלוסייה כורדית קטנה בעלת דת ותרבות ייחודיות בצפון עיראק, סבל מיחסם הברברי של לוחמי דאע"ש במידה הרבה ביותר. גברים יזידים נורו ונהרגו מיד, ואילו הנשים נשבו ונמכרו כשפחות מין. בזמן השבי הממושך הן חיו בטרור ובפחד מתמיד ואולצו לבצע כל אשר דרשו שוביהן. הן חוו טראומות רבות, שכללו מקרי אונס במשך כל ימות השבי על ידי גברים רבים ומכירות פומביות בשוק. תנאי

ממה הכי הזועזעת? למשל, יש דיווחים שהרגו להן את הילדים מול העיניים, יש דיווח של כמעט שואה, שהכריחו אותן לאכול את הילדים שלהן. אפילו קשה לי לחזור על הדברים הנוראיים האלה. הן עברו שם גיהנום", כך מתאר ד"ר יעקב הופמן, פסיכולוג קליני וחוקר מהחוג המשולב למדעי החברה באוניברסיטת בר-אילן, את תוצאות המחקר שבחן את מצבן של נשים יזידיות שהיו בשבי דאע"ש. מהלך ההסתערות של דאע"ש על

מאמין שיוכלו להשתקם.
ד"ר הופמן

צילום: פרטי

"הן עברו שם גיהנום".
נשים יזידיות
צילום: רויטרס

החדשים של ארגון הבריאות העולמי מתאימים למצב של שבי, וגם לבחון בצורה פרקטית כיצד אפשר לטפל בנשים בצורה הכי טובה, כי טיפולים למצבים של PTSD לא מועילים למצבים של CPTSD. אגב, הצוותים שנמצאים שם כרגע לא מודעים מספיק לנושא של טראומה מורכבת, ונערכים בעיקר להתמודדות עם טראומה רגילה, כי הפרוטוקול הוא די חדש והם לא מספיק מודעים לניואנסים האלה.

לפצח את הקוד

תשאלו הנשים היזידיות התקיים בחור דשי מרץ-אפריל 2017 בארבעה מחנות שיועדו למשוחררי דאע"ש בצפון עיראק. לפני כן התקיים פיילוט של חייבור השאלות שישאלו ותרגומן לשפתן של הנשים. ד"ר הופמן הוביל את המחקר בשיתוף פרופ' עמית שריירא (מהחוג המשולב למדעי החברה) ופרופ' ארי זיבטפסקי (מדעי המוח) מאוניברסיטת בראילן, עם ד"ר אפרים גרוסמן ופרופ' מנחם בן עזרא מאוניברסיטת אריאל. שותפים נוספים היו ד"ר לי קורן (מדעי החיים) מאוניברסיטת בראילן וד"ר מרדכי קידר (המחלקה לערבית ומרכז בגין-סאדאט), פרופ' יובל פלגי (החוג לגרונטולוגיה) מאוניברסיטת חיפה, ד"ר ביאנין ראסול (ארגון EMA כורדיסטן) וד"ר מירזה דינאאי (Luftbrücke Irak Germany, גרמניה).

כיצד התבצע המחקר?

"ערכנו ראיונות ל-108 נשים ששהו בארבעה מחנות שונים, שאליהם הגיעו אחרי שהשתחררו באחד משני אופנים מדאע"ש: או שפרדו אותן, או שהן הצליחו לברוח. הראיונות נערכו על ידי נשים מקומיות כורדיות שבעצמן לא נפגעו, רובן יזידיות, שדיברו את השפה והיו מודעות למנטליות ולרגישות, ועברנו הכשרה על ידינו דרך סקיפ. עברנו איתן על השאלון כמה פעמים, ותרגלנו מה קורה אם עונים להן ככה או ככה".

ד"ר הופמן מספר שהגיל הממוצע של הנשים שהשתתפו במחקר היה 24.4; רמת ההשכלה הייתה נמוכה מאוד (אמצע בית ספר יסודי בממוצע); הן היו 8-7 חודשים בשבי בממוצע; כל אחת נמכרה ארבע פעמים בממוצע; ובאופן ממוצע הן שהו עם 32 שבויים אחרות.

אילו שאלות נשאלו בראיונות?

"היו ארבעה סוגי שאלות: שאלות דמוגרפיות; שאלות שקשורות לשבי (כמה שבויים היו איתן, כמה חודשים הן היו בשבי); משתנים פסיכולוגיים שקשורים למצוקה פסיכולוגית; ושאלות שקשורות לטראומה שלהן, להפרעות הפסיכיאטריות בעקבות השבי. היו גם שאלות פתוחות לגבי מה שהן עברו בשבי, אבל היינו צריכים לצמצם את זה".

למה בעצם?

"כי אלה נשים שאפילו לא הרגישו בנוח לספר לנשים אחרות מה שהן עברו בגלל קודים חברתיים. אי אפשר היה למשל לשאול אותן שאלות ישירות בנושא של מין, כי יש קוד שלא מדבר רים על מין. אבל שאלנו שאלות עקיפות כמו למשל 'כמה פעמים נמכרת?', וברגע שיודעים כמה פעמים היא נמכרה במכירה פומבית, אפשר להבין מה היא עברה. זה ברור שבכל יום הן נאנסו מספר רב של פעמים על ידי כל מיני גברים ושהיו כל מיני חתונות מבוימות,

זאת חוץ מטראומות נוספות שהן עברו".
הנשים שיתפו פעולה?
"בגדול, כן. מי שהשתתפה במחקר גם תוגמלה על ידי חבילות מזון".

לא יודעות מה קרה לבעל

ד"ר הופמן מספר שמה שהפתיע אותו במחקר הזה הייתה העובדה שבניגוד למחשבת החוקרים שכלל שהיו עם השבויים יותר נשים בשבי, הן הרגישו יותר קל או פחות הרגישו את המצוקה, התברר שכלל שהן היו עם יותר נשים – האחיות והבנות שלהן – הן היו צריכות לצפות בהתעללויות הנוספות, וזה עוד יותר הקשה עליהן. "אומנם הייתה תמיכה, אבל היה גם סבל", הוא אומר.

היו נשים שניסו להתאבד במהלך תקופה זו?

"לא התירו לנו לשאול את זה, כמו שלא התירו לשאול כמה מקרי אונס הן עברו. מה שכן, אנחנו יודעים שיש הרבה מאוד נשים שלא יודעות מה קרה לבעלים שלהן. יש הרבה נשים נשואות שעדיין הספק מה קרה עם הבעל מאוד מטריד אותן וקשה מנשוא עבדן. וגם יש לא מעט משפחות שבהן הילדים נעלמו. במדגם שלנו היו אחדות כאלה".

עם מה היה להן הכי קשה להתמודד אחרי השבי?

"קודם כל, מהשאלון עלה ש-23% מהן סבלו מ-PTSD, וקצת יותר מ-50% סבלו מ-CPTSD. כלומר, ראינו שכיחות גבוהה של הפרעה פוסט-טראומטית מורכבת בקרב נשים יזידיות שנשבו בידי דאע"ש. קורבנות השבי והאונס עם CPTSD היו גם יותר רגישות לתנאים במחנות השחרור שבהם שוכנו לאחר שחרור מדאע"ש מאשר קורבנות הסובלות 'רק' מ-PTSD. הן חוו יותר רעב, יותר הצקות ויותר הטרדות מאלה שכבר היו במחנה. המחנה לא נתפס כמקום בטוח עבורן, וזו בעצם אכזבה על אכזבה, כי סוף-סוף הן הגיעו לחוף מבטחים".
ובכל זאת, הנשים הרגישו אחרי השחרור תקווה מסוימת?

"שאלנו את זה, והייתה שונות מסוימת בתשובות. לא כולן אמרו 'לא' או 'כן'. ביקשנו דירוג בין 1 ל-5 על תקווה באופן עקרוני. אפשר לומר שהיה חוסר תקווה, אבל לא כולן הרגישו את זה באותה מידה. עניין אותנו גם לחפש אצלן את תסמונת סטוקהולם, תופעה שבה אדם המוחזק בכפייה בידי אנשים זרים, מתפתח אמפתיה והזדהות נפשית עם האידאולוגיה והמעשים של אלה המ'חזיקים בו. בראיון כללנו את השאלה 'עד כמה אתן שונאות את השוכה?', וגם כאן קיבלנו שונות מסוימת, לא כולן ענו 'שונאות מאוד'. היו גם כאלה שאמרו 'שונאות קצת'. אגב, אנחנו חשבנו שאם יהיו כאלה שיאמרו שהן 'פחות שונאות', אז גם הטראומה שלהן תהיה פחותה, אבל לא כך היה".

מה היו מסקנות המחקר?

"שממצאים אלה על CPTSD בשכיחות של יותר מ-50% חשובים ביותר, הן ברמה התאורטית, היות שהגדרת הקריטריונים הקליניים של CPTSD הנה הגדרה חדשה; והן ברמה הפרקטית משום שנדרשים דרכי התערבות וטיפול שונות ל-PTSD ול-CPTSD. זה אומר שצריך להכשיר במיוחד אנשי שירותים כיצד לטפל ב-CPTSD, כי זו אופרה אחרת לגמרי. הטיפול בכך כולל הרבה שלבים, כמו למשל למיידת מיומנויות כדי להרגיש שאני שווה

בניגוד לסברה של החוקרים שכלל שהיו עם השבויים יותר נשים בשבי, הן פחות הרגישו את המצוקה, התברר שכלל שהן היו עם יותר נשים – האחיות והבנות שלהן – הן היו צריכות לצפות בהתעללויות הנוספות, וזה עוד יותר הקשה עליהן

ולדעת איך להתמודד עם המציאות. כמו כן, ללמוד לזהות מקומות בטוחים ואנשים בטוחים, וללכת אליהם כשמי רגישים איום. זה כולל גם הבניה מחדש של הזיכרון; זה לנסות לשפר פונקציות מפתח כגון ויסות רגשי וחיוק המשאבים הנפשיים. הטיפול, כאמור, כולל הרבה שלבים, ומותר לעבור משלב לשלב רק כשסיימת את השלב הקודם. אם ישר מדלגים לעיבוד הטראומה, כמו שעושים ב-PTSD, הרי לא רק שזה לא עוזר, זה יכול אפילו להזיק".

בימים אלה מנסים החוקרים לגייס תקציב נוסף כדי להגביר את שיתוף הפעולה הישראלי-כורדי-בינלאומי עם גורמים רלוונטיים במחנות לפדויי השבי, במטרה לאפשר הכשרת צוותים שיעניקו טיפול מתאים לניצולות ולניצולי השבי. מטרה נוספת היא להמשיך לבצע מחקר מקיף על ההשפעות המורכבות של הטראומה, כדי לחלוק מהידע שלהם ולהעניק מעט סיוע לקורבנות האלימות של אחת הטרגריות האנושית החמורות

▲ "היו כל מיני חתונות מבוימות". נשים יזידיות מוצעות למכירה צילום מסך

ביותר שהתרחשה בעשורים האחרונים. הנשים הללו יכולות להשתקם לדעתך?

"אני נמצא כרגע בקשר עם כמה אנשים בעולם שמומחים ב-CPTSD והאמונה היא שכן. שאם יביאו להן את ההתערבות המתאימה, יהיה אפשר לשפר את המצב".

אפשר לומר בזהירות שבעקבות המאמר שפרסמתי, התגובות שקיבלתי הן מעוררות. יש מישהי בארצות הברית שהיא אחת המומחיות ל-CPTSD, ואולי נחשוב יחד איך אפשר לעבוד ולעזור לנשים היזידיות. אפשר לומר שיש אולי התחלה של מציאת אנשים שרוצים להצטרף כדי לעזור".

ד"ר יעקב הופמן: "אי אפשר היה לשאול אותן שאלות ישירות בנושא מין, אבל שאלנו שאלות עקיפות כמו 'כמה פעמים נמכרת?', וברגע שידועים כמה פעמים היא נמכרה במכירה פומבית, אפשר להבין מה היא עברה. בכל יום הן נאנסו מספר פעמים"